

Tuberkuloosi

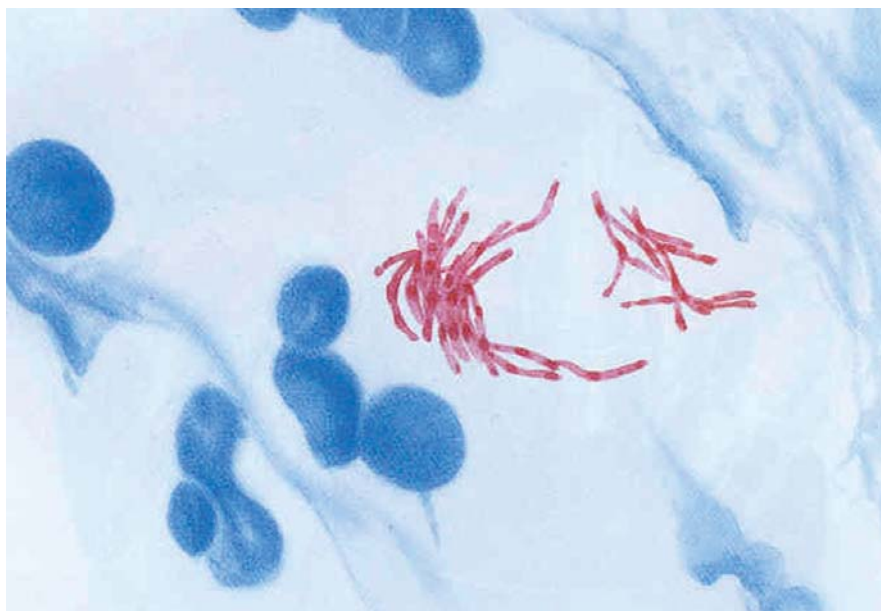
Minkälainen sairaus tuberkuloosi on?

- Tuberkuloosi on *Mycobacterium tuberculosis* -bakteerin aiheuttama tartuntatauti, joka ilmenee yleisimmin keuhkoissa.**

2 **T**uberkuloosi voi esiintyä myös muualla elimistössä kuten esimerkiksi imusolmukkeissa, luustossa, virtsa- ja sukupuolielimissä, sisäelimissä, keskushermostossa, iholla tai yleistyneenä infektiona.

Tuberkuloosi on edelleen yleistä koko maailmassa. Siihen sairastuu vuosittain kahdeksan miljoonaa ja kuolee kaksi miljoonaa ihmistä. Tuberkuloosia sairastetaan eniten maissa, jotka ovat köyhiä, joissa on paljon ihmisiä ja HIV-epidemia. Venäjällä ja Baltian maissa tuberkuloosia sairastavien määrä kaksinkertaistui 1990-luvulla.

Suomessa todetaan vuosittain noin 300 uutta tuberkuloositapausta. Noin viidesosa näistä on ulkomaalaissyntyisillä, ja heidän osuutensa tuberkuloosiin sairastumisista on viime vuosina ollut nousussa. Suomalaisyntyisessä väestössä merkittävimmät potilasryhmät ovat iäkkäät henkilöt, jotka ovat saaneet tartunnan lapsuudessaan, sekä päihdeongelmaiset ja sosiaalisesti syrjäytyneet. Yli neljäsosa uusista tuberkuloositapauksista todetaan pääkaupunkiseudulla. Tuberkuloosi ei siis ole hävinnyt, vaan se on edelleen vakavasti otettava sairaus.

Ysköksen värjäystutkimuksessa näkyviä sauvamaisia tuberkuloosibakteereita.

Miten tuberkuloosin voi saada?

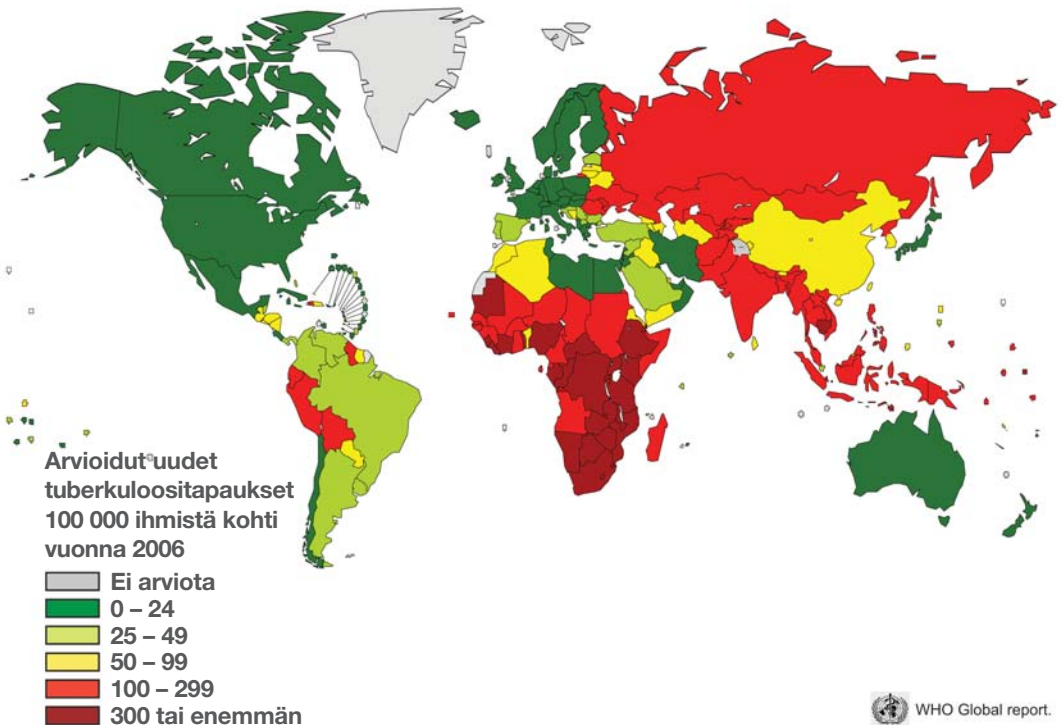
- Tartunnan saaminen edellyttää altistumista.

Ihminen altistuu tuberkuloosille oleskellessaan samassa sisätilassa tartuttavaa tuberkuloosia sairastavan kanssa. Suurin tartuntavaara on samassa taloudessa asu-

villa ja niillä henkilöillä, jotka muuten ovat läheisessä ja pitkäaikaisessa kontaktissa sairastuneen kanssa. Satunnaisissa kontakteissa tartuntavaara on hyvin pieni.

3

Arvioidut tuberkuloositapaukset maakohtaisesti

Tuberkuloosi on edelleen yleinen maailmalla. Eniten sitä esiintyy Afrikassa ja Aasiassa.

Miten tuberkuloosi tarttuu?

- Tuberkuloosi tarttuu ilmateitse ihmisestä toiseen.

4

Läheskään kaikki sairastuneet eivät tartuta tuberkuloosia. Sitä levittävät ne hengitysteiden tuberkuloosia sairastavat, jotka yskiessään, aivastaessaan, puhuessaan tai vaikkapa laulaessaan erittävät ilmaan runsaasti bakteereja. Tuberkuloosia ei voi saada esimerkiksi esineiden välityksellä, vaan tuberkuloosi tarttuu, kun altistuva henkilö hengittää keuhkoihinsa ilmassa

leijuvia bakteereita sisältäviä pienhiukkasia. Tuberkuloosi tarttuu melko huonosti, sillä altistuneista vain noin kolmasosa saa tartunnan. Tartunnan riski pienenee, kun tuberkuloosiin sairastunut yskii oikein eikä levitä bakteereita ja hakeutuu nopeasti tutkimuksiin ja hoitoon. Säännöllinen tuuletus vähentää tehokkaasti bakteerihukkasten määrää oleskelutiloissa.

Oikea yskimistapa

- Älä yski päin muita ihmisiä.
- Yski ja aivasta tiiviisti nenäliinaan. Jos nenäliinaa ei ole, yski silloin puseron hihan yläosaan.
- Laita nenäliina roskakoriin.
- Pese tai desinfioi kädet käsihuuhteella.

Sairastuvatko kaikki tartunnan saaneet?

- **Eivät, valtaosalla tartunnan saaneista ei koskaan ilmene oireista tautia.**

Tartunnan saaneista perusterveistä ihmisistä vain noin joka kymmenes sairastuu joskus elämänsä aikana tuberkuloosiin. Tartunnan saaneista suurimmalla osalla bakteerit jäävät lepotilaan elimistöön (= latentti tuberkuloosi-infektio), eikä heille kehity aktiivia tuberkuloositautia.

Sairastumisriski on suurin pienillä lapsilla, iäkkäillä ja niillä, joiden elimistön puolustuskyky on sairauksien ja lääkitysten myötä heikentynyt. HIV-infektio on voimakkain tuberkuloosin sairastumisriskiä lisäävä tekijä.

5 —

Mikä merkitys on BCG-rokotteella?

- **Rokote suojaa pieniä lapsia.**

BCG-rokote suojaa pieniä lapsia taudin vaikeilta muodoilta kuten yleistyneeltä tuberkuloosilta ja aivokalvotulehdukselta. Suomessa on syksystä 2006 lähtien rokotettu ainoastaan riskiryhmiin kuuluvat lapset. Rokotus annetaan vastasyntyneille lapsille, joilla on lähipiirissään riski altistua tuberkuloosille. Tällaisia ovat lapset,

joiden taloudessa asuu suuren tuberkuloosi-ilmaantuvuuden maasta kotoisin oleva läheinen tai joku, joka on sairastanut tuberkuloosin. Lisäksi rokotus annetaan niille alle 7-vuotiaille lapsille, jotka vuoden kuluessa matkustavat yli kuukaudeksi maahan, jossa tuberkuloosi on yleinen tauti.

Jyrki Luukkonen

Suomessa tuberkuloosi- eli BCG-rokotus annetaan riskiryhmiin kuuluville lapsille.

Millaiset ovat tuberkuloosin oireet?

- Taudin oireet eivät aina ole selkeitä.

Oireet kehittyvät yleensä hitaasti ja voivat alkuvaiheessa olla vähäisiä. Tavallisimpia oireita ovat pitkittynyt yskä ja yskökset. Keuhkojen ulkopuolisessa tuberkuloosissa oireet liittyvät yleensä kyseiseen elimeen.

Tuberkuloosin oireita

- pitkittynyt yskä
- ysköksiä tai veriysköksiä
- kuumeilu
- yöhikoilu
- yleiskunnon lasku
- väsymys
- laihtuminen
- kaulalla suurentuneita imusolmukkeita

6

Miten keuhkotuberkuloosi todetaan?

- Röntgenkuvauksella ja ysköstutkimuksilla.

Keuhkojen röntgenkuvaus ja yskösten tuberkuloosivärväys- ja viljelytutkimukset ovat tärkeimmät tutkimukset tuberkuloosin toteamiseksi. Yskösnäytteitä kerätään yhteensä kolme, ja värväystutkimuksella selvitetään, onko tauti tarttuva. Vastaus saadaan parissa päivässä. Viljelyvastaus valmistuu muutaman viikon kuluessa ja varmistaa taudin diagnoosin. Keuhkojen ulkopuolista tuberkuloosia tutkitaan taudin sijainnista riippuen kuvantamistutkimuksilla sekä ottamalla näytteitä sairaasta kudoksesta. Usein sairaalatutkimukset ovat tarpeen riittävien näytteiden saamiseksi ja tuberkuloosin erottamiseksi mahdollisista muista sairauksista.

Tuberkuloosimuutoksia keuhkojen röntgenkuvassa: ontelo ja vaaleat juosteisläiskäiset muutokset keuhkojen yläosassa.

Miten tuberkuloosia hoidetaan?

- Lääkkeillä.

Tuberkuloosi paranee lääkehoidolla. Hoito toteutetaan usean lääkkeen yhdistelmällä ja se kestää yleensä 6-12 kuukautta. Tartuttavaa tuberkuloosia sairastavaa hoidetaan alkuun sairaalassa

erityshuoneessa. Tartuntavaara on ohi keskimäärin parissa, kolmessa viikossa. Tuberkuloosihoidon on erittäin tehokasta, kun määrätyt lääkkeet otetaan säännöllisesti koko hoidon ajan.

Tuberkuloosia hoidetaan 3-5 lääkkeen yhdistelmällä.

Jyrki Luukkonen

Onko läheisilläni vaara sairastua?

- Sairastuminen on mahdollista.

Tuberkuloosiin sairastuneen ihmisen lähipiiri (perhe, ystävät, koulu, opiskelu, työ, harrastukset) kartoitetaan haastattelun avulla, sillä lähipiirissä voi olla tartunnan saaneita tai henkilö, jolta sairastunut on saanut tartunnan. Tällaisella niin sanotulla kontaktiselvityksellä pyritään pysäyttämään taudin leviäminen ja sitä ohjaa tartuntatautilaki. Sairastuneen lähipiirissä ja -kontaktissa olevat ihmiset kutsutaan lääkärintarkastukseen ja keuhkojen röntgenkuvaukseen terveyskeskukseen.

Lapset tutkitaan sairaalassa. Jos selvityksessä löytyy tuberkuloosiin sairastuneita, heille aloitetaan lääkehoito. Lapsille ja vastustuskyvyltään heikentyneille ihmisille annetaan ehkäisevä lääkehoito. Muita altistuneita seurataan keuhkokuvauksin kuuden kuukauden välein 1-2 vuoden ajan. Mikäli heille tulee oireita kuvausten väliaikana tai sen jälkeen, on heidän tarpeen hakeutua omatoimisesti terveyskeskukseen tutkimuksiin.

Maksaako tuberkuloosin hoito?

- Hoito on potilaalle ilmaista.

Tuberkuloosin tutkimukset, lääkkeet, sairaalahoido ja seurantakäynnit ovat sairastuneelle maksuttomia.

Sinulla on vastuu itsestäsi ja läheisistäsi. Jos epäilet tuberkuloosia, hakeudu tai ohjaa oireileva tutkimuksiin ja hoitoon!

8

Maszas/Dreamstime.com

Lisätietoja:
www.filha.fi
www.heli.fi
www.ktl.fi
www.stoptb.org
www.who.int/tb/en/

Oppaan asiantuntijana toimi Iiris Rajalahti.
Opas on tuotettu yhteistyössä sisäministeriön kanssa.

www.heli.fi

Heli

Hengitysliitto Heli
Oltermannintie 8, PL 40, 00621 Helsinki
020 757 5000, faksi 020 757 5100
info@heli.fi